

Ελληνικοί ερασιτεχνικοί υπότιτλοι και πνευματική ιδιοκτησία - Τι προβλέπει το ελληνικό δίκαιο και τι εφαρμογή μπορεί να έχει ο νόμος

Πριν από μερικές ημέρες στάλθηκε ένα εξώδικο προς τις ιστοσελίδες που διακινούσαν ή δημιουργούσαν δωρεάν ελληνικούς υπότιτλους για τηλεοπτικές σειρές και ταινίες. Ο πρώτος δέκτης ήταν το greetvsubs.gr

Το εξώδικο στάλθηκε από την ΕΠΟΕ και ζητάει την άμεση διακοπή διακίνησης ή παραγωγής υποτίτλων καθώς θεωρείται πως η μετάφραση χωρίς άδεια αποτελεί παράνομη ενέργεια.

Το απόσπασμα του εξώδικου:

Σύμφωνα με απόλυτα επιβεβαιωμένες πληροφορίες μας αλλά και σαφείς αποδείξεις που διαθέτουμε, υπό την ιδιότητά σας ως ιδιοκτήτη και διαχειριστή της ιστοσελίδας με την ονομασία www.greetvsubs.gr, χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του Ν. 2121/93, χωρίς την απαιτούμενη προηγούμενη έγγραφη άδεια των νομίμων δικαιούχων των σχετικών δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και των συγγενικών δικαιωμάτων εταιριών-μελών μας, επιδίδατε σε μία όλως παράνομη δραστηριότητα, η οποία συνίσταται στη χωρίς δικαίωμα μετάφραση στην ελληνική γλώσσα των κειμένων/διαλόγων και δημιουργία υποτίτλων κινηματογραφικών ταινιών ή τηλεοπτικών σειρών, τα δικαιώματα εκμετάλλευσης των οποίων ανήκουν σε εταιρίες-μέλη μας, τους οποίους διαθέτετε, στη συνέχεια, παράνομα και χωρίς δικαίωμα, σε τρίτους μέσω του διαδικτύου.

Στην ουσία δηλαδή τους ζητάνε να σταματήσουν όχι γιατί δεν συσχετίζουν τους υπότιτλους με downloading ή κάτι άλλο αλλά τους λένε ότι η ίδια η μετάφραση αποτελεί αδίκημα ακόμα και εάν γίνεται αφίλοκερδώς.

Το εξώδικο αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να κλείσουν ταυτόχρονα πολλές από αυτές τις ιστοσελίδες, την αντίστοιχη υπηρεσία τους.

Τι είναι η ΕΠΟΕ

Η ΕΠΟΕ είναι μία μη κερδοσκοπική αστική εταιρία με νομική προσωπικότητα που λειτουργεί ως Οργανισμός Συλλογικής Προστασίας Πνευματικών και Συγγενικών Δικαιωμάτων δυνάμει της σχετικής άδειας τού Υπουργείου Πολιτισμού.

Η ΕΠΟΕ ενεργεί για λογαριασμό των Εταιριών - Μελών της που είναι στην Ελλάδα μεταξύ άλλων οι Audiovisual, Videosonic, Προοπτική, Odeon, Σπέντζος και στο εξωτερικό οι Columbia, Universal, Warner Bros, Paramount κλπ.

Τι προβλέπει το ελληνικό δίκαιο

Με βάση το ελληνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και τις διεθνείς συμβάσεις, η μετάφραση έργου αποτελεί «παράγωγο έργο», για το οποίο πρέπει να υπάρχει η άδεια του δικαιούχου του πρωτότυπου έργου. Έτσι, το παράγωγο έργο δεν είναι νόμιμο όταν ελλείπει η άδεια - συγκατάθεση του δημιουργού ή του δικαιούχου των δικαιωμάτων του πρωτότυπου έργου.

Ο ερασιτεχνικός χαρακτήρας δεν παίζει ρόλο, καθώς υπάρχει προσβολή του ηθικού δικαιώματος του δημιουργού, το οποίο προστατεύεται κατά το ελληνικό δίκαιο. Αν το έργο κυκλοφορεί επίσημα και με ελληνικούς υπότιτλους υπάρχει επίσης προσβολή και του περιουσιακού δικαιώματος, καθώς παρεμποδίζεται η κανονική εκμετάλλευση του έργου.

Το ζήτημα της μετακίνησης σε ηλεκτρονικές διευθύνσεις που δεν σχετίζονται με το «ελληνικό» διαδίκτυο, δηλ. που δεν βρίσκονται σε ονόματα χώρου με κατάληξη .gr (π.χ. .com, .info κ.τλ.) είναι επίσης ανώφελο για την δικαιοδοσία των ελληνικών δικαστηρίων: αν ο δράστης έχει την κατοικία του στην Ελλάδα ή έχει την ελληνική ιθαγένεια, εφαρμοστέο είναι το ελληνικό δίκαιο και αρμόδια τα ελληνικά δικαστήρια.

Το άρθρο 2 παρ. 2 του Ν.2121/1993 («Αντικείμενο του δικαιώματος») εντάσσει στην έννοια του «έργου» και τις μεταφράσεις έργων:

Νοούνται επίσης ως έργα οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων ή εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης, καθώς και οι συλλογές έργων ή συλλογές εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης ή απλών γεγονότων και στοιχείων, όπως οι εγκυκλοπαίδειες και οι ανθολογίες εφόσον η

επιλογή ή η διευθέτηση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη. Η προστασία των έργων της παρούσας παραγράφου γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων στα προϋπάρχοντα έργα, που χρησιμοποιήθηκαν ως αντικείμενο των μετατροπών ή των συλλογών.

Η διάταξη απηχεί ρύθμιση της Σύμβασης της Βέρνης για την προστασία των λογοτεχνικών και καλλιτεχνικών έργων. Η Σύμβαση έχει ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο (Ν.100/1975) και η Ελλάδα δεσμεύεται να εφαρμόζει το κείμενό της ως διεθνές δίκαιο, έναντι του οποίου κατισχύει κάθε άλλη τυχόν αντίθετη διάταξη εθνικού δικαίου (άρθρο 28 του Συντάγματος).

Το άρθρο 2 της Σύμβασης της Βέρνης έχει τίτλο Protected Works:

1. «Literary and artistic works».
2. Possible requirement of fixation.
3. Derivative works [=παράγωγα έργα].
4. Official texts.
5. Collections.
6. Obligation to protect. beneficiaries of protection.
7. Works of applied art and industrial designs.
8. News

Στην παράγραφο 3, για τα derivative works αναφέρεται:

(3) Translations, adaptations, arrangements of music and other alterations of a literary or artistic work shall be protected as original works without prejudice to the copyright in the original work.

Δηλαδή: «Μεταφράσεις, διασκευές, προσαρμογές μουσικών έργων και άλλες τροποποιήσεις λογοτεχνικών ή καλλιτεχνικών έργων προστατεύονται ως πρωτότυπα έργα με την επιφύλαξη του copyright των αρχικών έργων».

Συνεπώς, ο όρος «παράγωγο έργο», περιλαμβάνεται στην διεθνή σύμβαση κατ' εκτέλεση της οποίας θεσπίστηκε η αντίστοιχη διάταξη του ν.2121/1993 και γι' αυτό ο όρος χρησιμοποιείται για τις μεταφράσεις. Δεν είναι «ερμηνεία», αλλά ισχύον διεθνές δίκαιο που έχει καταστεί και εσωτερικό με το ν.100/1975.

Ο τρόπος με τον οποίο έχει γίνει η μετάφραση («εξ ακοής», «εξ αναγνώσεως», με καταγραφή σε χαρτί, σε υπολογιστή, σε φιλμ) είναι αδιάφορος για την εφαρμογή της παραπάνω διάταξης. Αρκεί:

(α) είναι πράγματι μετάφραση, δηλαδή μεταφορά από τη γλώσσα προέλευσης του

αρχικού έργου στη γλώσσα-στόχο του παράγωγου έργου και (β) να υπάρχει καταγραφή σε υλικό φορέα, καθώς κατά το ελληνικό δίκαιο πνευματικής ιδιοκτησίας δεν προστατεύονται, κατ' αρχήν, οι «ιδέες» αλλά μόνο οι διατυπώσεις.

Άλλο λοιπόν αυτό, κι άλλο οι «προσωπικές σημειώσεις» σε ένα έργο, οι οποίες δεν αποτελούν βέβαια «παράγωγο έργο», αφού δεν τροποποιούν κάτι, αλλά αποτελούν αυτοτελές και πρωτότυπο αρχικό έργο. Το δικαίωμά μας να σχολιάζουμε έργα άλλων, δεν μας δίνει αυτομάτως και το δικαίωμα να αναπαράγουμε και να διανέμουμε το σχόλιο ενσωματωμένο στο έργο αναφοράς, γιατί έτσι κυκλοφορεί μια τελική μορφή που προσβάλλει την ακεραιότητα του αρχικού έργου, άρα το ηθικό δικαίωμα του δημιουργού. Αυτό που επιτρέπεται από τον ελληνικό νόμο και το διεθνές δίκαιο είναι η παράθεση αποσπασμάτων, στο μέτρο που είναι αναγκαία για το σχολιασμό, όχι όμως και συνολική αλλοίωση του έργου, αφού αυτό δεν εξυπηρετεί το σκοπό του σχολιασμού:

Άρθρο 19: Παράθεση αποσπασμάτων

Επιτρέπεται, χωρίς την άδεια του δημιουργού και χωρίς αμοιβή, η παράθεση σύντομων αποσπασμάτων από έργο άλλου νομίμως δημοσιευμένου για την υποστήριξη της γνώμης εκείνου που παραθέτει ή την κριτική της γνώμης του άλλου, εφόσον η παράθεση των αποσπασμάτων αυτών είναι σύμφωνη προς τα χρηστά ήθη και η έκταση των αποσπασμάτων δικαιολογείται από τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η παράθεση του αποσπάσματος πρέπει να συνοδεύεται από την ένδειξη της πηγής και των ονομάτων του δημιουργού και του εκδότη, εφόσον τα ονόματα αυτά εμφανίζονται στην πηγή.

Ειδικά για τις επεμβάσεις που είναι αναγκαίες για να παρακολουθήσουν ένα έργο άτομα με αναπηρίες, υπάρχει ειδικός περιορισμός στο νόμο:

Άρθρο 28Α: Αναπαραγωγή προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή του έργου προς όφελος τυφλών και κωφαλάλων προσώπων, για χρήσεις που συνδέονται άμεσα με την αναπηρία και δεν έχουν εμπορικό χαρακτήρα, στο βαθμό που απαιτείται λόγω της συγκεκριμένης αναπηρίας. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μπορούν να καθορισθούν οι όροι εφαρμογής της ρύθμισης, καθώς και η εφαρμογή της σε άλλες κατηγορίες προσώπων με αναπηρίες (άρθρο 5 παρ. 3 περίπτωση β' Οδηγίας 2001/29).

Η επιφύλαξη λοιπόν των δικαιωμάτων του αρχικού έργου περιλαμβάνει και την συναίνεση της χρήσης του δημιουργού του αρχικού έργου.

Σύμφωνα με το άρθρο 66 του Ν.2121/1993 τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους και χρηματική ποινή 2.900 - 15.000 όποιος χωρίς δικαίωμα και κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου αυτού ή διατάξεων των κυρωμένων με νόμο πολυμερών συνθηκών για την προστασία της πνευματικής ιδιοκτησίας «εγγράφει έργα ή αντίτυπα, αναπαράγει αυτά άμεσα ή έμμεσα, προσωρινά ή μόνιμα, με οποιαδήποτε μορφή, εν όλω ή εν μέρει, μεταφράζει, διασκευάζει, προσαρμόζει ή μετατρέπει αυτά, προβαίνει σε διανομή αυτών στο κοινό με πώληση ή με άλλους τρόπους ή κατέχει με σκοπό διανομής, εκμισθώνει, εκτελεί δημόσια, μεταδίδει ραδιοτηλεοπτικά κατά οποιονδήποτε τρόπο, παρουσιάζει στο κοινό έργα ή αντίτυπα με οποιονδήποτε τρόπο, εισάγει αντίτυπα του έργου που παρήχθησαν παράνομα στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού και γενικά εκμεταλλεύεται έργα, αντίγραφα ή αντίτυπα που είναι αντικείμενο πνευματικής ιδιοκτησίας ή προσβάλλει το ηθικό δικαίωμα του πνευματικού δημιουργού να αποφασίζει για τη δημοσίευση του έργου στο κοινό, καθώς και να παρουσιάζει αυτό αναλλοίωτο χωρίς προσθήκες ή περικοπές (άρθρο 8 παρ.1 Οδηγίας 2001/29)».

Ένα πολύ ενδιαφέρον ερώτημα είναι αν η δημιουργία μετάφρασης για προσωπική χρήση, χωρίς την άδεια του δημιουργού φυσικά, είναι νόμιμη ή όχι. Τίποτε δεν είναι αυτονόητο και η απάντηση σε αυτό το ερώτημα συνδέεται με την έννοια της «προσωπικής χρήσης». Ασκήσεις μετάφρασης για να μάθουν τα παιδιά ξένες γλώσσες ή στο πλαίσιο της εκπαιδευτικής λειτουργίας; Υπάρχουν οι απαλλακτικές ρήτρες, όπως το άρθρο 21. Υπάρχει επίσης το άρθρο 18 που αναλύει τις επιτρεπόμενες περιπτώσεις αναπαραγωγής για ιδιωτική χρήση, με σαφείς περιορισμούς, οι οποίοι όμως δυσχερώς μπορεί να θεωρηθεί ότι (ως περιορισμοί!) αφορούν την μετάφραση για ιδιωτική χρήση. Υπάρχει επίσης το γνωστό debate για το κατά πόσον το peer to peer ξεπερνάει το τεστ των τριών σταδίων, κυρίως να μην εμποδίζεται η «κανονική εκμετάλλευση του έργου».

Για την διατοπική εφαρμογή του ελληνικού ποινικού δικαίου, υπάρχουν οι διατάξεις του ποινικού κώδικα:

Άρθρο 5 - Εγκλήματα που τελέστηκαν στην ημεδαπή

1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται σε όλες τις πράξεις που τελέστηκαν στο έδαφος της επικράτειας, ακόμη και από αλλοδαπούς.
2. Πλοία ή αεροσκάφη ελληνικά θεωρούνται έδαφος της επικράτειας οπουδήποτε και αν βρίσκονται, εκτός αν σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο υπόκεινται σε αλλοδαπό νόμο.

Άρθρο 6 - Εγκλήματα ημεδαπών στην αλλοδαπή

1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα.
2. Η ποινική δίωξη ασκείται και εναντίον αλλοδαπού ο οποίος κατά την τέλεση της πράξης ήταν ημεδαπός. Επίσης ασκείται και εναντίον εκείνου που απέκτησε την ελληνική ιθαγένεια μετά την τέλεση της πράξης.
3. Στα πλημμελήματα, για να εφαρμοστούν οι διατάξεις των παρ. 1 και 2, απαιτείται έγκληση του παθόντος ή αίτηση της κυβέρνησης της χώρας όπου τελέστηκε το πλημμέλημα.
4. Τα πταίσματα που διαπράττονται στην αλλοδαπή τιμωρούνται μόνο στις περιπτώσεις που ειδικά ορίζει ο νόμος.

Άρθρο 7 - Εγκλήματα αλλοδαπών στην αλλοδαπή

1. Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και κατά αλλοδαπού για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή και που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα, αν η πράξη αυτή στρέφεται εναντίον Έλληνα πολίτη και αν είναι αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας όπου τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα.
2. Οι διατάξεις των παρ. 3 και 4 του προηγούμενου άρθρου έχουν και εδώ εφαρμογή.

Άρθρο 9 - Ακαταδίωκτο εγκλημάτων που τελέστηκαν στην αλλοδαπή

1. Η ποινική δίωξη για πράξη που τελέστηκε στην αλλοδαπή αποκλείεται:
 - α) αν ο υπαίτιος δικάστηκε για την πράξη αυτή στην αλλοδαπή και αθώωθηκε ή αν σε περίπτωση που καταδικάστηκε, έχει εκτίσει ολόκληρη την ποινή του
 - β) αν, σύμφωνα με τον αλλοδαπό νόμο, η πράξη έχει παραγραφεί ή η ποινή που επιβλήθηκε έχει παραγραφεί ή έχει χαριστεί
 - γ) αν, σύμφωνα με τον αλλοδαπό νόμο, χρειάζεται έγκληση για τη δίωξη της πράξης και τέτοια έγκληση είτε δεν υποβλήθηκε είτε ανακλήθηκε.
2. Οι διατάξεις αυτές δεν εφαρμόζονται στις πράξεις που ορίζει το άρθρο 8.

Αν λοιπόν είναι μόνιμος κάτοικος εξωτερικού και δεν έχει την ελληνική ιθαγένεια, οι ποινικές διατάξεις του ν.2121 εφαρμόζονται, αν το θιγόμενο πρόσωπο είναι Έλληνας πολίτης και εφόσον το αδίκημα διώκεται «στη χώρα που τελέστηκε». Εδώ ως χώρα τέλεσης, μπορεί να θεωρηθεί κάθε χώρα στην οποία υπάρχει

πρόσβαση στην τέλεση του αδικήματος της παράνομης διανομής.

Κωδικοποίηση και απλοποίηση

- Κάθε μετατροπή, προσαρμογή, διασκευή έργου ή μέρους του σε άλλη μορφή επιτρέπεται μόνον με άδεια του δικαιούχου.

- Ο ερασιτεχνικός χαρακτήρας και η μη εμπορική αξιοποίηση του παράγωγου έργου δεν συνιστά επιχείρημα. Εφόσον θίγεται η κανονική εκμετάλλευση του αρχικού έργου από την διανομή του παράγωγου έργου, υφίσταται παράβαση ανεξάρτητα από τον ερασιτεχνικό-μη κερδοσκοπικό χαρακτήρα της πρόθεσης. The road to hell is paved with good intentions (Dante).

- Η εγκατάσταση στο εξωτερικό ή σε διεθνή ύδατα δεν παίζει ρόλο, αφού το δίκαιο εφαρμόζεται ανάλογα με την ιθαγένεια του δράστη ή του θιγόμενου προσώπου.

- Δεν επιτρέπεται άρση του απορρήτου για παραβάσεις πνευματικής ιδιοκτησίας. Αυτό δεν σημαίνει όμως ότι οι παραβάσεις δεν υπάρχουν: αν εντοπιστεί κάποιος συνεργός μπορεί να φορτωθεί το μέρος της ευθύνης που του αναλογεί. Άλλο η τέλεση του αδικήματος κι άλλο η αποδεικτική διαδικασία.

Επίλογος

Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο της πνευματικής ιδιοκτησίας είναι ένα πλέγμα προστασίας του δημιουργού από την εκμετάλλευση στην οποία τον υποβάλλει ο εκδότης - παραγωγός και αντιμετωπίζει περιθωριακά τη σχέση δημιουργού/παραγωγού με τον χρήστη. Ωστόσο, οι παραπάνω διατάξεις για τη μετάφραση είναι εύλογες: οι δικαιούχοι του πρωτότυπου κειμένου πρέπει να έχουν αποφασιστικό λόγο στην επιλογή της μετάφρασης του έργου τους που θα διανεμηθεί στο κοινό. Είναι μέρος της ηθικής εξουσίας που έχει κάθε δημιουργός ή και δικαιούχος πνευματικού έργου, να αποφασίζει ο ίδιος για τη μορφή που θα δημοσιευθεί.

Αν κάποιος έχει αντιρρήσεις για την ορθότητα ή την αισθητική αρτιότητα της μετάφρασης, έχει κάθε δικαίωμα να σχολιάσει, να κριτικάρει και να αντιπροτείνει τις δικές του μεταφραστικές εκδοχές, παραθέτοντας αποσπάσματα μόνον από την νόμιμα δημοσιευμένη μετάφραση και μόνον στο μέτρο που αυτό είναι αναγκαίο για τους σκοπούς του σχολιασμού του. Προφανώς η αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι θα πρέπει να υπάρχει πλουραλισμός και να επιλέγει καθένας τη μετάφραση που επιθυμεί, αλλά αυτό από μόνο του δεν νομιμοποιεί επεμβάσεις στην συνολική

μορφή επί έργων τρίτων. Αυτή η άποψη δεν εξισορροπεί τα δικαιώματα με όρους αναλογικότητας, αλλά τάσσεται απολύτως υπέρ της μίας πλευράς.

Η δημιουργία των creative commons βασίζεται ακριβώς σε αυτήν την λογική: ο ίδιος ο δημιουργός επιτρέπει, σε κάποιες από τις άδειες, την τροποποίηση του έργου, το οποίο περιλαμβάνει και τη μετάφραση. Η λογική αυτή υποστηρίζει απολύτως το ισχύον σύστημα πνευματικής ιδιοκτησίας, βάσει του οποίου η μετάφραση είναι παράγωγο έργο και για να προβείς σε τέτοιου είδους επέμβαση σε αρχικό έργο πρέπει να έχεις σχετική αδειοδότηση (ειδική ή γενική). Αν δεν υπήρχε αυτό, δεν θα υπήρχαν ούτε τα creative commons.

Πηγές: elawyer.blogspot.com | e-write.gr | e-go.gr